

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

พนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการภายใต้เงื่อนไขจากการทำงานและ

ความเครียดจากการทำงาน

Academic Staff University Employees under Working Conditions and Job Stressชลธิชา แก้วอนุชิต (Chonticha Kaewanuchit)¹ อรกช เก็จพิรุฬห์ (Orakoch Ketpirune)²

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของวิจัยนี้คือ เพื่อศึกษารูปแบบเส้นทางความสัมพันธ์พนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการภายใต้เงื่อนไขจากการทำงานและความเครียดจากการทำงาน วิธีดำเนินการวิจัยใช้เก็บรวบรวมจากพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ (500 คน) โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (จำนวนมหาวิทยาลัย 16 แห่ง) พื้นที่สำหรับเก็บข้อมูล คือ มหาวิทยาลัยของรัฐ ประเทศไทย เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามเชิงประจักษ์ และแบบประเมินการวัดความเครียดของโรงพยาบาลสวนปรุง สถิติวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ ได้แก่ จำนวน ร้อยละ และวิเคราะห์รูปแบบเส้นทางความสัมพันธ์ทั้งทางตรง และทางอ้อม ผลการวิจัยพบว่าภาระงานด้านการสอนและการวิจัยมีผลโดยตรงต่อความเครียดด้วยค่าถ่วงน้ำหนักลดถอยมาตรฐานคือ 0.279 และ 0.186 ตามลำดับ (p -value < 0.01) ในขณะเดียวกัน ภาระงานสอนมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความเครียดโดยผ่านภาระงานด้านบริการวิชาการ ในทางตรงข้ามภาระงานด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไม่มีอิทธิพลใดๆ ต่อความเครียด ยิ่งไปกว่านี้ตัวแปรทั้งหมดของแบบจำลองของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการภายใต้เงื่อนไขจากการทำงานและความเครียดจากการทำงานมีอำนาจพยากรณ์อธิบายได้ 10.9 % (R square = 0.109, $p < 0.01$) โดยสรุปกล่าวคือ ภาระงานสอนมีอิทธิพลโดยตรงต่อความเครียดมากที่สุด การศึกษาวิจัยในอนาคตควรจะศึกษาเพื่อหาความตรงของความสัมพันธ์ของทั้งการใช้วิธีหาโมเดลสมการเชิงโครงสร้าง รวมทั้งใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพต่อไป

คำสำคัญ พนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ เงื่อนไขจากการทำงาน ความเครียดจากการทำงาน

Abstract

The objective of this study was to study a path model of academic staff university employees under working conditions and job stress. Methods of this study were collected from 500 academic staff university employees who worked at government universities by using stratified random sampling (16 universities). Areas for data collection were government universities, Thailand. Research instruments were applied questionnaire, and the Suanprung Stress Test. Data for statistic analysis were number, percentage, direct and indirect effect of path analysis. The results displayed that the tasks of teaching, and researching had a direct effect on stress with standardized regression weights of 0.279, and 0.186, respectively (p -value < 0.01). At the same time, task of teaching had an indirect influence on stress through task of academic service. In opposition, task of cultural preservation did not have direct influence on stress. Moreover, all these variables of this model among academic staff university employees under working conditions and job stress jointly explained 10.9 % (R square = 0.109, $p < 0.01$) of variance on stress. In conclusion, teaching task had the most direct influence on stress. The next research issues should be studied further to confirm the validity of this relationship in Structural Equation Modelling including qualitative methods.

Keywords: Academic staff university employees, Working conditions, Job stress

1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี/สาขาวิชาชีวอนามัยและความปลอดภัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา email address: sim 356@hotmail.com

2 อาจารย์ แผนกวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ/สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา email address: orakoch@hotmail.com

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

บทนำ

ผลจากการเกิดภาวะวิกฤติเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกตั้งแต่ พ.ศ. 2540 ส่งผลให้เกิดความล่มสลายของระบบเศรษฐกิจ ทั่วโลกต้องอยู่ในภาวะการณ์ว่างงาน ไม่มีงานทำ รวมทั้งคนไทย (ธนุ ชาติชนานนท์ และคณะ, 2541) จากข้อมูลการสรุปสถิติที่สำคัญ พ.ศ.2556 ของสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข ประเทศไทย และสถิติของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในพ.ศ. 2557 พบสถิติว่า อัตราการฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคน พ.ศ. 2551-2555 คือ 11, 10.2, 11.1, 10.6, 10.8 5 และพบอัตราการฆ่าตัวตายสูงอย่างต่อเนื่องในเขตกรุงเทพมหานครและภาคกลาง ซึ่งยังพบสูงเป็นอันดับสองรองจากภาคเหนือในพ.ศ. 2556 เมื่อจำแนกเป็นความผิดปกติจากโรคประสาท/ เครียดซึ่งกลายเป็นปัญหาที่สำคัญอันดับสามคิดเป็น 56.42 % (พ.ศ. 2553), 60.43 % (พ.ศ.2554) และ 53.65 % (พ.ศ.2555) ซึ่งรองมาจากภาวะแปรปรวนทางจิตและพฤติกรรม (62.35 % พ.ศ. 2555) และความผิดปกติทางจิต/จิตเภท/ประสาทหลอน (63.3 % พ.ศ. 2555) จะเห็นว่า ภาวะเครียดกลายเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องบั่นทอนสุขภาพของประชากรไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากภาวะเครียดจากการทำงาน(สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข. 2557)

ประเทศไทยในสมัยยุคเศรษฐกิจตกต่ำต้องมีภาวะการปรับตัวเกี่ยวกับการจ้างงานในทุกภาคส่วน โดยเฉพาะในภาคราชการของไทยนั้นจะเห็นทั้งการเปลี่ยนแปลงระบบการจ้างงาน ตลอดจนเงื่อนไขและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน ผลพวงจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกในครั้งนั้น รัฐบาลไทยจึงมีมติจากคณะรัฐมนตรีพ.ศ. 2542 สั่งการยกเลิกการบรรจุข้าราชการทุกตำแหน่งในระดับอุดมศึกษา อันเป็นส่วนหนึ่งเพื่อลดค่าใช้จ่ายการดูแลสุขภาพในภาครัฐ ส่งผลให้เกิดกลุ่มลูกจ้างแบบใหม่ที่มีชื่อเรียกแตกต่างกันในภาครัฐ เช่น พนักงานราชการ พนักงานมหาวิทยาลัย อัตราจ้าง เป็นต้น กลุ่มดังกล่าวล้วนถือว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่ไม่มีกฎหมายใดๆ มารองรับอย่างเป็นทางการ แม้แต่เงื่อนไขจากการทำงาน และค่าตอบแทนที่มีความแตกต่างกันในแต่ละสถาบันอุดมศึกษาอย่างสิ้นเชิง ซึ่งรัฐบาลไทยมีแนวคิดเพื่อให้เกิดการดึงดูดบุคคลที่มีศักยภาพสูงมาเป็นอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ แต่เนื่องจากมหาวิทยาลัยของรัฐหลายแห่งในประเทศไทยไม่สามารถทำตามมติคณะรัฐมนตรีได้ทั้งหมดจึงส่งผลให้คณาจารย์ในหลายมหาวิทยาลัยที่เข้ามาสู่ยุคการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดความเครียดจากการประกอบอาชีพ จนกระทั่งพ.ศ. 2555 เกิดการรวมกลุ่มของคณาจารย์ดังกล่าวเรียกร้องกันสังคมโลกออนไลน์ และเกิดขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อให้รัฐหันมาให้ความสนใจกับกลุ่มพนักงานมหาวิทยาลัยในภาครัฐมากขึ้น (เครือข่ายพนักงานในสถาบันอุดมศึกษา, 2556) โดยเริ่มบีบบังคับในเรื่องของเงื่อนไขจากการทำงานที่ส่งผลให้เกิดความเครียดจากการประกอบอาชีพ

จากงานวิจัยที่เกี่ยวกับความเครียดจากการทำงานของพนักงานมหาวิทยาลัยศึกษาโดยใช้วิธีการวิเคราะห์รูปแบบเส้นทาง (Path model) หาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมในปัจจัยเชิงสาเหตุต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อความเครียดจากการทำงานของพนักงานมหาวิทยาลัย พบว่าประเด็นทางด้านเงื่อนไขในการประกอบอาชีพของพนักงานมหาวิทยาลัยมีข้อน่าสังเกตและต้องศึกษาต่อให้เกิดความชัดเจนและเพิ่มเติม กลายเป็นปัจจัยที่สำคัญอันนำไปสู่ความเครียดจากการประกอบอาชีพดังกล่าว (Kaewnauchit *et al.*, 2015) ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาให้ละเอียดเพิ่มเติม การศึกษาวิจัยเรื่องนี้จึงเป็นที่น่าสนใจและจำเป็นอย่างยิ่งว่ามีปัจจัยเชิงสาเหตุตัวแปรใดบ้าง (ได้แก่ภาระงานด้านการสอน ภาระงานด้านการวิจัย ภาระงานด้านบริการวิชาการ และภาระงานด้านทำนุบำรุง

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

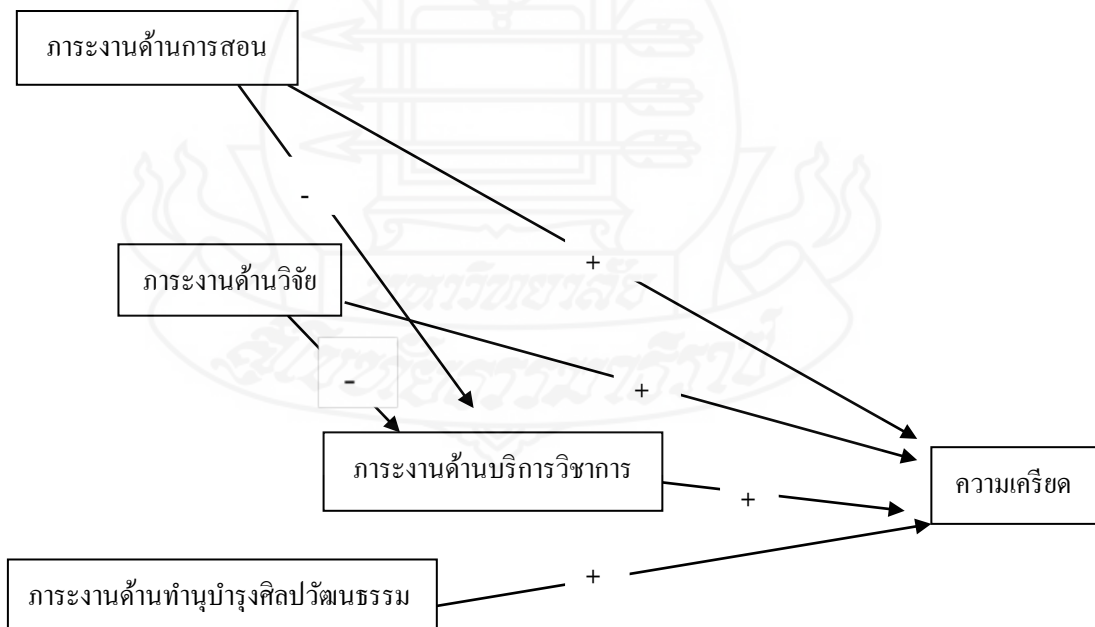
ศิลปวัฒนธรรม) ภายใต้เงื่อนไขจากงานและสิ่งแวดล้อมในการประกอบอาชีพที่นำไปสู่ความเครียดจากการประกอบอาชีพในกลุ่มพนักงานมหาวิทยาลัยสาขาวิชาการ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบเส้นทางความสัมพันธ์ของกลุ่มพนักงานมหาวิทยาลัยสาขาวิชาการภายใต้เงื่อนไขจากการทำงานและความเครียดจากการทำงาน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ทฤษฎีที่นำมาประยุกต์ใช้ใน โครงการวิจัยนี้ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ มิติด้านจิตสังคม (psychosocial dimension) เป็นมิติหนึ่งที่สำคัญยิ่งของศาสตร์ด้านอาชีวอนามัย นักวิจัยไทยที่ผ่านมาไม่ค่อยใส่ใจให้ความสำคัญในการศึกษาด้านนี้เท่าที่ควรทั้งที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบทางตรงต่อสุขภาพจิต อีกทั้งแนวคิดปัจจัยกำหนดทางสังคมของสุขภาพ ได้กล่าวถึงประเด็นเรื่องของเงื่อนไขจากการทำงานและสิ่งแวดล้อม อันเป็นประเด็นหนึ่งที่สำคัญในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ระบบการทำงานของผูประกอบการอาชีพจนส่งผลกระทบต่อภาวะเครียดจากการประกอบอาชีพ โดยผู้วิจัยมีกรอบแนวคิดในการนำเสนอภายใต้เงื่อนไขจากการทำงานของพนักงานมหาวิทยาลัยสาขาวิชาการ ดังนี้ (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยภายใต้เงื่อนไขจากการทำงาน

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยในโครงการนี้ คือ การวิจัยเชิงปริมาณแบบภาคตัดขวาง โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัย คือ พนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการของรัฐทั้งที่ได้รับการจ้างด้วยเงินรายได้ และงบประมาณแผ่นดิน ที่อายุเกิน 20 ปีขึ้นไปจนถึงอายุ 60 ปีบริบูรณ์สามารถอ่าน ออก เขียนได้ ไม่จำกัดเพศ ไม่จำกัดอายุการปฏิบัติงาน เพราะมีวุฒิภาวะในการตัดสินใจที่จะเข้าร่วมโครงการวิจัย ถ้าพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการที่อายุเกิน 60 ปีขึ้นไป รวมทั้งพนักงานมหาวิทยาลัยที่เคยเป็นข้าราชการมาก่อนและถูกเปลี่ยนสถานภาพเป็นพนักงานมหาวิทยาลัยจะจัดว่าเป็นเกณฑ์การคัดออกผู้เข้าร่วมการวิจัยในการเก็บข้อมูลครั้งนี้มีเครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามที่ประยุกต์ขึ้นมาจะมีส่วนที่เป็นข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป (6 ข้อ) ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบเส้นทางความสัมพันธ์ของกลุ่มพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการภายใต้เงื่อนไขจากการทำงานโดยมีตัวแปรหลัก 4 ตัวแปรเชิงสาเหตุ คือ ภาระงานด้านการสอน ภาระงานด้านวิจัย ภาระงานด้านบริการวิชาการ และภาระงานด้านทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม (17 ข้อ) เมื่อตรวจสอบค่า Cronbach's Alpha reliability coefficient ของภาระงานด้านการสอน ภาระงานด้านวิจัย ภาระงานด้านบริการวิชาการ และภาระงานด้านทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม คือ 0.90, 0.88, 0.84 และ 0.82 ตามลำดับ และตัวแปรผล คือ ความเครียดจากการทำงาน โดยใช้แบบวัดมาตรฐานแบบประเมินการวัดความเครียดของโรงพยาบาลสวนปรุง (สุวัฒน์ มหัตนิรันดร์กุล และคณะ, 2540) มี 20 ข้อ เพื่อวัดผู้ตอบแบบสอบถามว่ามีความเครียดอยู่ในเกณฑ์ใดเมื่อเทียบกับคนทั่วไป มีค่า Cronbach's Alpha reliability coefficient ของตัวแปรความเครียด คือ 0.88 รวมข้อคำถามสำหรับแบบสอบถามชุดนี้ทั้งสิ้นจำนวน 43 ข้อซึ่งมีค่า Cronbach's Alpha reliability coefficient ของแบบสอบถามทั้งฉบับ คือ 0.86

วิธีการเก็บข้อมูล จะใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ ดังนี้ ช่วงชั้นแรก คือ มหาวิทยาลัย ทั้งมหาวิทยาลัย กลุ่มใหม่และมหาวิทยาลัยกลุ่มเก่าโดยจับฉลากแบ่งเป็น มหาวิทยาลัยกลุ่มใหม่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏ และมหาวิทยาลัยราชชมงคล รวม 49 แห่ง โดยจับฉลากเลือกมา 10 แห่ง และมหาวิทยาลัยกลุ่มเก่าจำนวน 24 แห่ง โดยจับฉลากเลือกมาเป็นตัวแทนกลุ่มเพียง 6 แห่ง และช่วงชั้นสอง คือ กลุ่มพนักงานมหาวิทยาลัยซึ่งสังกัดในมหาวิทยาลัยกลุ่มใหม่และกลุ่มเก่า โดยแบ่งเป็นพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการและสายสนับสนุน จับฉลากได้เฉพาะพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ ในที่นี้เก็บข้อมูลเฉพาะพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ รวมทั้งหมด 500 คน โดยเก็บข้อมูลจากผู้เข้าร่วมวิจัยคนละ 1 ครั้งด้วยตนเองแบบเผชิญหน้า /ทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์/ เครือข่ายสังคมออนไลน์ต่างๆ เช่น facebook เป็นต้นโดยเก็บข้อมูลใน พ.ศ. 2557

ขั้นตอนในการดำเนินงานโดยแบบสอบถามต้องผ่านผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านเพื่อตรวจสอบความเที่ยงและความตรงของเนื้อหา และผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในคน มหาวิทยาลัยมหิดลก่อนดำเนินการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยแนะนำตัวกับผู้เข้าร่วมวิจัย ได้แก่ ด้วยตนเองแบบเผชิญหน้า ทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์/ เครือข่ายสังคมออนไลน์ต่างๆ เช่น facebook กล่าวเชิญชวนทั้งทางวาจา/ทางเอกสารเพื่อให้เข้าร่วมโครงการวิจัยด้วยความสมัครใจอย่างแท้จริง จากนั้นชี้แจงวัตถุประสงค์การตอบแบบสอบถาม (วัตถุประสงค์การวิจัย) และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับทั้งทางวาจา/ทางเอกสาร หลังจากนั้นกรอกข้อมูลเกี่ยวกับผู้เข้าร่วมวิจัยและขอลายเซ็นแสดงความยินยอม (กรณีใช้แบบเผชิญหน้า) จากนั้นนำแบบสอบถามที่กรอกข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ให้ผู้ตอบแบบสอบถามนำไปใส่กล่องกระดาษหรือซองที่จัดเตรียมไว้หรือส่งกลับทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หรือผู้ประสานงานในเครือข่ายสังคมออนไลน์

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าจำนวน ร้อยละจากแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานทั่วไป และวิเคราะห์ตัวแปรหลักอันเป็นตัวแปรเชิงสาเหตุทุกประเภททั้งทางตรง และทางอ้อม โดยวิเคราะห์จากรูปแบบเส้นทางความสัมพันธ์โดยใช้โปรแกรม M plus version 5.2

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป พบว่า จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามมีทั้งหมด 500 คน คิดเป็นร้อยละ 100 โดยแบ่งเป็นพนักงานมหาวิทยาลัยสาขาวิชาการที่ทำงานในมหาวิทยาลัยกลุ่มเก่า จำนวน 200 คน และทำงานในมหาวิทยาลัยกลุ่มใหม่จำนวน 300 คน เมื่อจำแนกตามเพศพบว่า พนักงานมหาวิทยาลัยสาขาวิชาการส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (350 คน) มากกว่าเพศชาย (150 คน) คิดเป็นร้อยละ 70 และ 30 ตามลำดับ ส่วนใหญ่พนักงานมหาวิทยาลัยสาขาวิชาการ มีระดับการศึกษาในคุณวุฒิปริญญาโท จำนวน 300 คน คิดเป็นร้อยละ 60 และปฏิบัติงานในสาขาวิชาการมาเป็นระยะเวลา 6-7 ปี จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 40 ซึ่งได้รับค่าจ้าง 25,001-30,000 บาทพบมากที่สุด มีจำนวน 250 คน คิดเป็นร้อยละ 50 นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับเกณฑ์ความเครียดสูงจากแบบวัดความเครียดของสวนปรุง

ส่วนที่ 2 ผลของข้อมูลเกี่ยวกับการวิเคราะห์รูปแบบเส้นทางความสัมพันธ์ของกลุ่มพนักงานมหาวิทยาลัยสาขาวิชาการภายใต้เงื่อนไขจากการทำงานและความเครียดจากการทำงาน

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สันของพนักงานมหาวิทยาลัยสาขาวิชาการจำนวน 500 คน จะเห็นว่าตัวแปรภาระงานด้านการสอนและภาระงานด้านวิจัยมีค่าความสัมพันธ์กับความเครียดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สันของพนักงานมหาวิทยาลัยสาขาวิชาการ (จำนวน 500 คน)

ตัวแปร	ภาระงานด้าน บริการวิชาการ	ความเครียด	ภาระงาน ด้านวิจัย	ภาระงานด้าน ทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม	ภาระงานด้าน การสอน
ภาระงานด้านบริการ วิชาการ	1.000				
ความเครียด	0.034	1.000			
ภาระงานด้านวิจัย	-0.049	0.169**	1.000		
ภาระงานด้านทำนุ บำรุงศิลปวัฒนธรรม	-0.004	0.087	0.255**	1.000	
ภาระงานด้านการ สอน	-0.194**	0.246**	-0.079	0.006	1.000

** p-value < 0.01 (two tail)

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

เมื่อตรวจสอบรูปแบบเส้นทางความสัมพันธ์นี้พบว่า สามารถใช้อธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุได้ดี มีค่าดัชนีความกลมกลืนอยู่ในเกณฑ์ที่ดี และสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (ตารางที่ 2) และมีอำนาจในการพยากรณ์ของภาระงานด้านบริการวิชาการ และความเครียด โดยมีค่า R-square = 0.038 และ 0.109 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ดัชนีความกลมกลืน

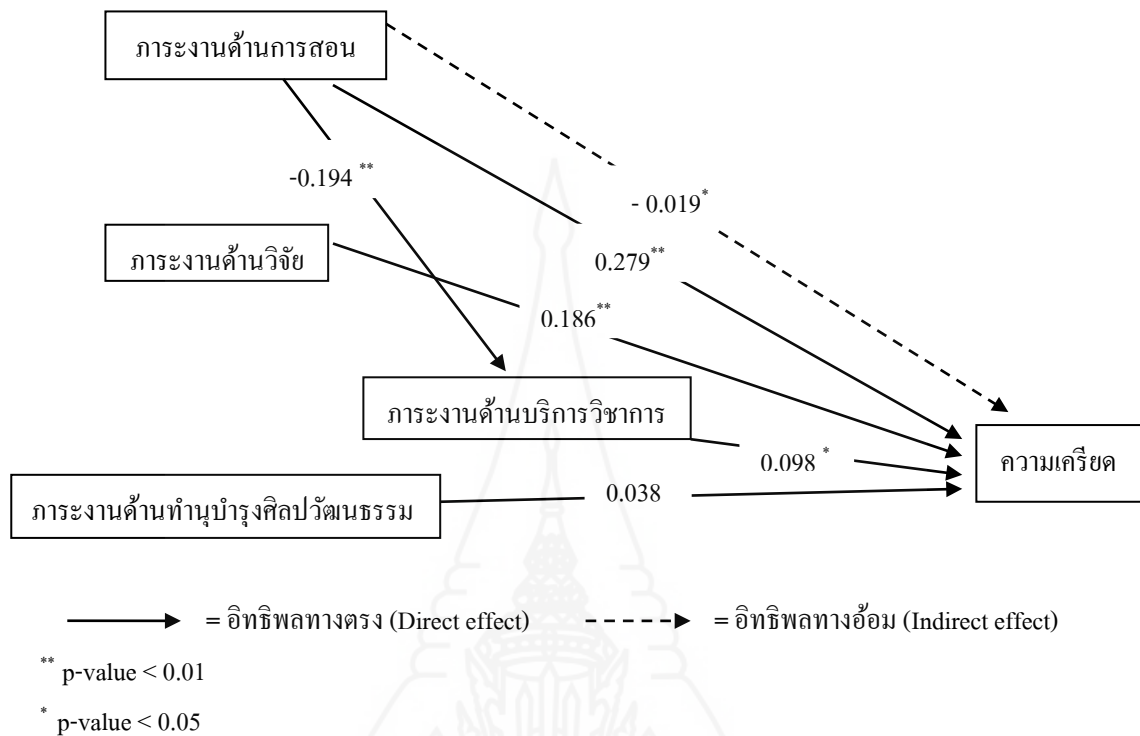
ดัชนีที่ใช้วัด	เกณฑ์ตรวจสอบโมเดล	ค่าโมเดลที่ตรวจสอบแล้ว
Chi-square	$\neq 0$	2.249 (p-value = 0.3249)
Degrees of freedom	$\neq 0$	2
P-value	> 0.05	0.996
CFI (Comparative Fit Index)	> 0.95	0.988
RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation)	< 0.07	0.016
SRMR (Standardized Root- Mean-Square Residual)	< 0.05	0.015

ผลจากการวิเคราะห์หารูปแบบเส้นทางความสัมพันธ์ในกลุ่มพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการภายใต้เงื่อนไขจากการทำงานและความเครียดจากการทำงาน พบว่า ตัวแปรเชิงสาเหตุภายนอก ได้แก่ ภาระงานด้านการสอนมีผลโดยตรงต่อความเครียดมากที่สุดมีค่าถ่วงน้ำหนักมาตรฐาน คือ 0.279 รองลงมาคือ ภาระงานด้านบริการวิชาการมีค่าถ่วงน้ำหนักการถดถอยมาตรฐานเท่ากับ 0.186 และภาระงานด้านบริการวิชาการซึ่งเป็นตัวแปรเชิงสาเหตุภายในที่มีผลโดยตรงต่อความเครียดนั้นมีค่าถ่วงน้ำหนักการถดถอยน้อยสุด เท่ากับ 0.098 ขณะที่ภาระงานด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม พบว่าไม่มีอิทธิพลใดๆ กับความเครียด นอกจากภาระงานด้านการสอนและภาระงานด้านวิจัยมีอิทธิพลทางตรงต่อความเครียดแล้วยังพบว่ามีเพียงตัวแปรภาระงานด้านการสอนเท่านั้นที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความเครียด โดยมีตัวแปรภาระงานด้านบริการวิชาการเป็นตัวแปรคันกลางหรือตัวแปรส่งต่อไปยังความเครียดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในขณะที่ตัวแปรอื่นๆ ที่เหลือไม่พบว่า มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความเครียดแต่อย่างใด (ภาพที่ 2)

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ภาพที่ 2 รูปแบบเส้นทางความสัมพันธ์ในกลุ่มพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการภายใต้เงื่อนไขจากการทำงานและความเครียดจากการทำงาน (จำนวน 500 คน)

อภิปรายผลการวิจัย

เมื่อวิเคราะห์ระดับความเครียดจากการทำงานของกลุ่มพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการภายใต้เงื่อนไขจากการทำงานนี้ พบว่า ส่วนใหญ่มีเกณฑ์ระดับความเครียดอยู่ในเกณฑ์สูง ถือว่าระดับความเครียดดังกล่าวนี้จัดเป็นระดับที่บุคคลได้รับเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียดสูง หากบุคคลผู้นั้นไม่สามารถปรับตัวให้ลดความเครียดลงได้ในเวลาอันสั้นถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่มีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายกับสุขภาพ หากไม่ได้รับการบรรเทาจะนำไปสู่ความเครียดเรื้อรัง เกิดโรคต่าง ๆ ตามมาได้ ในภายหลัง ซึ่งกลุ่มพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการที่ให้ข้อมูลนี้เป็นกลุ่มที่มาจากมหาวิทยาลัยของรัฐ สังกัดมหาวิทยาลัยกลุ่มใหม่มากกว่ากลุ่มเก่า และส่วนใหญ่มีคุณวุฒิปริญญาโทที่ได้รับการสอนค่อนข้างมาก อีกทั้งวิถีคิดภาระงานและปริมาณงานสอนที่นับเป็นหน่วยชั่วโมงการทำงานให้ค่าถ่วงน้ำหนักของวิถีคิดภาระงานสอนต่ำกว่ามหาวิทยาลัยกลุ่มเก่าซึ่งมีความแตกต่างกัน และมีเวลาเตรียมสอนน้อยมีอิสระทางวิชาการค่อนข้างมาก จึงทำให้ระดับความเครียดอยู่ในเกณฑ์สูง

เมื่อวิเคราะห์ผลการวิจัยครั้งนี้โดยใช้หลักคิดของงานสาธารณสุขและอาชีวอนามัยที่เป็นองค์ความรู้ที่มีทั้งศาสตร์และศิลป์ผสมผสานซึ่งกันและกันนั้น จะเห็นว่า ผลการวิจัยครั้งนี้กลายเป็นภาพสะท้อนให้เห็นรูปแบบ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

เส้นทางความสัมพันธ์ความเครียดจากการทำงานของกลุ่มพนักงานมหาวิทยาลัยสาขาวิชาการซึ่งเน้นในด้านเงื่อนไขจากการทำงานเป็นหลัก โดยมีมิติหลักของ 4 ด้านภาระงานหลักของพนักงานมหาวิทยาลัยสาขาวิชาการผู้ซึ่งทำงานในมหาวิทยาลัยของรัฐบาล ประเทศไทย ภาระงานหลักดังกล่าว ประกอบด้วย ภาระงานด้านการสอน ภาระงานด้านวิจัย ภาระงานด้านบริการวิชาการ และภาระงานด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ในประเด็นการศึกษาวิจัยนี้จะเชื่อมโยงเกี่ยวกับเงื่อนไขจากการทำงานนั้น ถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญของแนวคิดงานสาธารณสุขด้านอาชีวอนามัยที่ผสมผสานกับปัจจัยกำหนดทางสังคมของสุขภาพ (World Health Organization, 2008) โดยเฉพาะมิติด้านจิตสังคม (ชลธิชา แก้วอนุชิต, 2556) ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งเข้ามาผสมผสานเพื่อช่วยให้การขับเคลื่อนการพัฒนาทางด้านสาธารณสุขและอาชีวอนามัยให้มีมิติมุมมองที่ครอบคลุม กว้างมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพขององค์การอนามัยโลก

เมื่อวิเคราะห์ภาพรวมของรูปแบบความเครียดจากการทำงานของกลุ่มพนักงานมหาวิทยาลัยสาขาวิชาการซึ่งเน้นในด้านเงื่อนไขจากการทำงาน จะเห็นว่า รูปแบบดังกล่าวมีดัชนีชี้วัดความกลมกลืนอยู่ในเกณฑ์ดีและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เช่นเดียว (ตารางที่ 2) โดยมีอำนาจการพยากรณ์ตัวแปรด้านความเครียดจากการทำงานของกลุ่มพนักงานมหาวิทยาลัยสาขาวิชาการภายใต้เงื่อนไขจากการทำงาน คิดเป็น 10.9 % (p-value 0.01) ในขณะที่ภาระงานด้านบริการวิชาการ 3.8 % อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value 0.05) แม้ว่าอำนาจการพยากรณ์ตัวแปรด้านความเครียดจากผลการวิจัยในครั้งนี้จะมีค่าไม่สูงเท่าที่ควรนั้นอาจเป็นไปได้ว่าการวิจัยครั้งนี้มีลักษณะเชิงพฤติกรรมศาสตร์ที่ทำวิจัยกับคนซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถควบคุมตัวแปรได้ทั้งหมด ประเด็นนี้จึงให้ผลที่แตกต่างจากผลการวิจัยในห้องทดลองซึ่งสามารถจัดกระทำ ควบคุมตัวแปรให้เป็นไปตามทิศทางที่ผู้วิจัยต้องการควบคุมได้ และอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญซึ่งมีอิทธิพลทำให้ผลการวิจัยครั้งนี้มีอำนาจพยากรณ์ไม่สูงมากนัก ในทางกรวิจัยทางด้านสุขภาพของคนก็ถือว่าผลวิจัยครั้งนี้เป็นที่ยอมรับได้

รูปแบบความเครียดจากการทำงานของกลุ่มพนักงานมหาวิทยาลัยสาขาวิชาการซึ่งเน้นในด้านเงื่อนไขจากการทำงาน มีปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเครียดมากที่สุด คือ ภาระงานด้านการสอน (รูปที่ 1) ซึ่งเป็นภาระงานหลักและสำคัญของพนักงานมหาวิทยาลัยสาขาวิชาการผู้ซึ่งทำหน้าที่ด้านการสอนให้กับนักศึกษาในระดับสถาบันอุดมศึกษา ประเทศไทย ในขณะที่ภาระงานด้านวิจัยก็จัดว่าเป็นภาระงานรองจากที่สถาบันอุดมศึกษาของไทยทุกแห่งให้ความสำคัญเป็นอันดับรองจากภาระงานด้านการสอน จึงเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลให้ภาระงานด้านวิจัยกลายเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความเครียดจากการทำงานของพนักงานมหาวิทยาลัยสาขาวิชาการเป็นอันดับรองจากภาระงานด้านการสอนภายใต้เงื่อนไขจากการทำงาน ปัจจัยดังกล่าวล้วนเกี่ยวข้องกับมิติด้านจิตสังคมในแนวคิดทางด้านสาธารณสุขและอาชีวอนามัย ซึ่งเป็นมิติหนึ่งที่สำคัญโดยอาศัยปัจจัยกำหนดสังคมทางสุขภาพอันเน้นในเรื่องของเงื่อนไขจากการทำงานและสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อความเครียดจากการทำงานประกอบอาชีพทั้งสิ้น (ชลธิชา แก้วอนุชิต, 2556; ชลธิชา แก้วอนุชิต และอธิป โพทอง, 2558; World Health Organization, the Commission on the Social Determinants of Health, 2008) จะเห็นได้ว่าผลงานวิจัยฉบับนี้มีความสอดคล้องกับการศึกษากลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยในประเทศจีนโดยกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยดังกล่าวจัดว่าเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงในการเกิดความเครียดจากการทำงานอันเนื่องมาจากภาระงานอาจารย์ที่เพิ่มขึ้นในมหาวิทยาลัยทั้งภาระงานสอนและภาระงานด้านวิจัยด้วย อีกทั้งต้องใช้ระยะเวลาการปฏิบัติงานที่มากขึ้น

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ในขณะที่รายได้ต่อเดือนต่ำ (Sun et al., 2011) รวมทั้งอาจารย์มหาวิทยาลัยสายวิชาการซึ่งมีเงื่อนไขจากการทำงานมากโดยเฉพาะภาระงานที่เพิ่มมากขึ้น (Laws et al., 2012) ทั้งด้านการสอนทำให้ชั่วโมงในการเตรียมการสอนไม่เพียงพอและการเสนอแนะในด้านงานวิจัยให้กับนักศึกษาไม่ดีพอจึงทำให้เกิดความเครียดจากการทำงาน (Kusi et al., 2014) เช่นเดียวกับอาจารย์มหาวิทยาลัยในประเทศปากีสถาน ประเทศแทนซาเนีย ประเทศไนจีเรียซึ่งก็มีภาระงานทั้งด้านการสอนและการทำวิจัยปริมาณมากก่อให้เกิดความเครียดจากการทำงานได้ (Khan et al., 2014; Mkumbo, 2014; Archibong, 2010) รวมทั้งยังได้มีบทความวิจัยกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยในประเทศเบลเยียมซึ่งเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยที่เป็นผู้ถูกสัมภาษณ์ทุกคนบ่นเกี่ยวกับภาระงานที่รับผิดชอบมากขึ้นทั้งด้านการสอนและด้านอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 100 ที่ต้องทำงานให้ทันเวลาที่กำหนดตามเงื่อนไขจากการทำงานส่งผลให้เกิดปัญหาทางด้านร่างกายและจิตใจ เช่น ปวดศีรษะ หัวใจเต้นเร็ว นอนไม่หลับ อารมณ์ขุ่นมัว และเครียด เป็นต้น (Gunbayi et al., 2014) ผลการวิจัยฉบับนี้จะเห็นได้ว่า ระดับความเครียดจากการทำงานประกอบอาชีพของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการอยู่ในระดับความเครียดสูง ซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายหากไม่หาทางป้องกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ส่วนใหญ่นักวิจัยไทยด้านสาธารณสุขและอาชีวอนามัยมักให้ความสนใจกับมิติจิตสังคมภายใต้เงื่อนไขจากการทำงานดังกล่าวค่อนข้างน้อย จึงทำให้มีงานวิจัยไทยลักษณะดังกล่าวมีปริมาณค่อนข้างจำกัด ดังนั้นจึงควรมีการเพิ่มการศึกษางานวิจัยดังกล่าวในเชิงการพัฒนาระดับนโยบายให้มากขึ้นต่อไป เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเสนอแนะเชิงนโยบายด้านการป้องกัน ลดภาวะเสี่ยงปัญหาทางด้านสุขภาพจิตในอนาคต

2. เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้ศึกษารูปแบบเส้นทางของความเครียดจากการทำงานเท่านั้น ดังนั้นควรมีการพัฒนาศึกษาโมเดลสมการ โครงสร้างเพื่อให้มีการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยเชิงสาเหตุได้ครอบคลุมการวิจัยมากขึ้นในอนาคต อีกทั้งยังควรเพิ่มการศึกษารูปแบบของความเครียดของพนักงานมหาวิทยาลัยของรัฐสายวิชาการภายใต้เงื่อนไขจากการทำงานจำแนกตามเพศ อายุ และกลุ่มของมหาวิทยาลัยโดยเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างให้มากขึ้นเพื่อลดค่าความคลาดเคลื่อนของงานวิจัยขึ้น รวมทั้งอาจต้องเพิ่มตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อแบบจำลองความเครียดจากการทำงานประกอบอาชีพของพนักงานมหาวิทยาลัยทั้งสายวิชาการให้มากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “แบบจำลองความเครียดจากการทำงานประกอบอาชีพเชิงจิตสังคมของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการในมหาวิทยาลัยของรัฐไทยภายใต้เงื่อนไขในการทำงาน” โดยผ่านคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในคน มหาวิทยาลัยมหิดล (COA.No. 2014/313.0711) นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยาที่ได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนวิจัยนี้ และขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านด้วย

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

เอกสารอ้างอิง

- เครือข่ายพนักงานในสถาบันอุดมศึกษา. (2556). “13 ปีที่จำทน 1 ปีที่กล้าหาญ ก้าวสู่การพัฒนาการอุดมศึกษาไทย”. กรุงเทพฯ, เครือข่ายพนักงานในสถาบันอุดมศึกษา.
- ชลธิชา แก้วอนุชิต. (2556). แนวคิดปัจจัยกำหนดสุขภาพและปัจจัยกำหนดสังคมทางสุขภาพภายใต้ระบบสุขภาพโลกและประเทศไทย. วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ, 36 (1), 123- 131.
- ชลธิชา แก้วอนุชิต และอริบ โพทอง. (2558). การศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเครียดจากการประกอบอาชีพของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการเพศหญิง. วารสารสาธารณสุขศาสตร์, 45(1), 58-70.
- ธนุ ชาติชนานนท์, สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล และวนิดา พุ่มไพศาลชัย. (2541). ภาวะเครียดกลไกจัดการกับความเครียดและความคิดอยากฆ่าตัวตายของคนไทยในภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ. กรุงเทพมหานคร, กรมสุขภาพจิต.
- สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล, วนิดา พุ่มไพศาลชัย และพิมพ์มาส ตาปัญญา. (2540). รายงานวิจัยเรื่องการสร้างแบบวัดความเครียดสวนปรง. เชียงใหม่, โรงพยาบาลสวนปรง.
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข. (2557). สรุปสถิติที่สำคัญ พ.ศ. 2556. นนทบุรี, สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข.
- Archibong, I.A., Bassey, A.O., & Effiom, D.O. (2010). Occupational Stress Sources among University Academic staff. *European Journal of Educational Studies*, 2 (3), 217-225.
- Gunbayi, I. (2014). Job stressors and their effects on academic staff: A case Study. *International Journal on New Trends in Education and Their Implications*, 5 (4), 58-73.
- Kaewanuchit C, Muntaner C, Isha N. (2015). A causal relationship of occupational stress among university employees. *Iranian Journal of Public Health*. 44(7), 931–938.
- Khan, A., Rosman, B.M.Y., & Azam, K. (2014). Factors of job stress among university teachers in Pakistan: A conceptual review. *Journal of Management Info*, 2 (1), 62-67.
- Kusi, H., Dominic, K.D.M., & Gyaki, E. (2014). Work-related stress among the academic staff of the university of education, Winneba Campus, Ghana. *Journal of Education and Practice*, 5 (13), 15-23.
- Laws, T.A., & Fiedler, B.A. (2012). Universities’ expectations of pastoral care: Trends, stressors, resource gaps and support needs for teaching staff. *Nurse Education Today*, 32(7), 796-802.
- Mkumbo, K. (2014). Prevalence of and factors associated with work stress in academia in Tanzania. *International Journal of Higher Education*, 3 (1), 1-11.
- Sun, W., Wu, H., & Wang L. (2011). Occupational stress and its related factors among university teachers in China. *Journal of Occupational health*, 53 (4), 280-286.
- World Health Organization, the Commission on the Social Determinants of Health. (2008). *Closing the gap in a generation: Health equity through action on the social determinants of health*. Switzerland: World Health Organization.